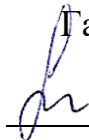

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Філософії та суспільних наук» (№ 701)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Анатолій КУЗНЕЦОВ

«30» серпня 2022 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 033 «Філософія»

(код та найменування спеціальності)

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Форма навчання: денна, заочна

Харків 2022

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасного суспільства» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціальністю 033 «Філософія»

«30» серпня 2022 року, - 12 с.

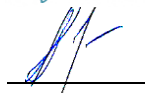
Розробники:

д-р філос. наук, професор

Ольга ПРОЦЕНКО

к. філос. наук, доцент

Наталя БІЛЬЧУК

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри № 701 «Філософії та суспільних наук»

Протокол № 1 від «30» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри № 701

д-р філос. наук, професор

Ольга ПРОЦЕНКО

Погоджено з представником здобувачів освіти:

В. о. голови наукового товариства
студентів, аспірантів, докторантів і
молодих вчених

Семен ЖИЛА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання (заочна форма навчання)
Кількість кредитів – 7	Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»	Вибіркова дисципліна з ВК1
Модулів – 2	Спеціальність: 033 «Філософія»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		2022/2023
		Семестр
		3 (1)
Загальна кількість годин - 210		Лекції*
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 12	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)	32 год. (8год.)
		Практичні, семінарські*
		32 год. (8год.)
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		146 год. (194 год.)
	Вид контролю: іспит	

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 64*/146; для заочної форми навчання – 16*/194.

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину в залежності від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчання - сформувати уявлення про філософські підходи до аналізу глобальних проблем сучасності і способів їх розв'язання; прищепити вміння пов'язувати ці проблеми зі спеціальними знаннями в галузях економіки, екології, політології, права, глобального моделювання.

Задачі курсу:

- формування базових знань про сутність глобальних проблем сучасного суспільства;
- опанування теоретико-методологічними основами вивчення глобальних проблем та методикою їхньої класифікації;
- ознайомлення з філософським аналізом глобальних проблем;
- демонстрація значення для науки і практики філософського осмислення глобальних проблем сучасності;
- визначити особливості філософсько-історичної рефлексії на різних етапах розвитку людства та сприяти формуванню системи знань з теоретичного осягнення історичної дійсності;
- оволодіти категоріально-понятійною та методологічною базою сучасної філософської рефлексії

глобальних проблем сучасного суспільства;

- виявляти сутність, зміст та характер впливу на суспільство основних глобальних проблем сучасності;
- аналізувати процеси глобалізації як історичного процесу; глобальні проблеми світу за територіальним принципом; прояви глобалізації в господарському житті; сучасні загрози світовій безпеці;
- висловлювати судження про основні напрями вирішення глобальних проблем людства;
- класифікувати глобальні проблеми; розрізняти глобальні, локальні та регіональні глобальні проблеми;
- сприяти ствердженню гуманізму в суспільстві та духовному розвитку особистості.

Згідно з освітньо-науковою програмою в результаті вивчення курсу здобувачі повинні досягти таких **загальних компетентностей (ЗК)**:

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК4. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальних (фахових) компетентностей:

СК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

СК3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

СК4. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

СК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

СК6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері філософії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

Програмні результати навчання (ПР):

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

РН8. Розробляти та реалізовувати наукові та інноваційні проекти, які дають можливість створити нове цілісне знання та професійну практику і розв'язувати значущі наукові проблеми філософії з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні виміри глобальних проблем сучасності.

Тема 1. Глобальні проблеми сучасного суспільства як філософська дисципліна. Основна проблематика та структура курсу. Понятійно-категоріальний апарат. Зміст основних понять «глобалізація», «глобалістика», «глобальні проблеми» та їх співвідношення. Локальний і глобальний виміри проблем людства. Взаємозв'язок глобальних та локальних проблем. Глобалізація локального. Значення для науки і практики філософського осмислення глобальних проблем сучасності.

Тема 2. Глобальні проблеми як феномен і об'єкт міждисциплінарних досліджень сучасної науки. Багатозначність терміна «глобальні проблеми». Якісний та кількісний фактори визначення глобальних проблем. Особливості визначення глобальних проблем. Змістова диференціація понять: глобальні проблеми людства, глобальні проблеми цивілізації, глобальні проблеми сучасності, глобальні проблеми НТР. Основні види глобальних проблем. Сучасні інтерпретації витоків їх загострення, динаміки. Умовність класифікації. Основні підходи до класифікації.

Тема 3. Глобалізація як основна тенденція суспільного розвитку. «Проблемні зони» сучасного етапу розвитку цивілізації як прояв росту науково-технічного могутності і масштабів його втручання в природу. Характер протиріч сучасної цивілізації. Динаміка розвитку глобальних процесів.

Тема 4. Глобалістика як міждисциплінарний напрямок наукових досліджень. Глобальні процеси як феномен і об'єкт міждисциплінарних досліджень сучасної науки. Структура знання про глобальні проблеми. Взаємодія суспільних, природничих і технічних наук в їх осмисленні. Інтеграція наук і проблема загальнонаукового синтезу в контексті дослідження глобальних процесів. Місце в ньому суспільних наук.

Тема 5. Глобалістика як система наукового знання. Історичні й теоретичні передумови виникнення глобалістики як науки. С. Подолинський, О. Чижевський, М. Кондратьєв, Л. Гумільов про системний зв'язок природних і суспільних явищ і процесів. Філософія російського космізму як предтеча філософії глобалізму. Учення В. Вернадського, Е. Леруа, П. Тейяра де Шардена про ноосферу — філософська і наукова база для постановки, вивчення і розв'язання глобальних проблем сучасності. Антропосфера, гідросфера, біосфера, етосфера, техносфера, соціосфера, ноосфера. Становлення теорії ноосферогенезу. Основні етапи становлення глобалістики та їх особливості. Неоднорідність ідейно теоретичних і методологічних основ глобальних досліджень. Організації та центри глобальних досліджень.

Змістовний модуль 2. Головні напрямки та підходи до дослідження глобальних світових проблем

Тема 6. Методологічні засади глобалістики. Поняття методології. Філософські, загальнонаукові, спеціально наукові методології аналізу і розв'язання глобальних проблем сучасності. Глобалістична парадигма і стиль мислення. Пліуралізм філософських методологій. Діалектика природи і історичний матеріалізм як методологія аналізу глобальних проблем сучасності (К. Маркс, Ф. Енгельс). Негативна діалектика (Т. Адорно, Ж.-П. Сартр) як методологія тотального критицизму. Можливості системно-структурного аналізу (Л. фон Берталанфі), праксеології (Т. Котарбинський), тектології (О. О. Богданов), структуралізму (К. Леві-Стросс, У. Еко, М. Фуко, Р. Барт, Ж. Деррида), «відкритого суспільства» і критичного раціоналізму (К. Поппер, П. Фейєрабенд, Д. Агассі, герменевтики (Г.-Г. Гаадамер, П. Рікьор, Ю. Хабермас), філософії техніки (Х. Шельські, Ж. Елльоль) у тлумаченні глобальних проблем сучасності. Учення про ноосферу (В. І. Вернадський), екологію розуму (Г. Бейтсон), синергетичну модель самоорганізації природи і суспільства (І. Пригожин), коеволюцію (М. Мойсєєв) як методологічна база розв'язання глобальних проблем.

Тема 7. Глобалізація як ключова проблема майбутнього світового розвитку. Багатогранність поняття «глобалізація». Інтерпретації визначення глобалізації окремими дисциплінами. Соціологічні теорії глобалізації. Економічний образ глобалізації. Міжнародні відносини та безпека в епоху глобалізації. Культурологічне бачення глобалізації як тенденції до створення єдиної світової

культури-цивілізації, зростаючого взаємодії і діалогу культур. Екологічні бачення глобалізації. Об'єктивні чинники глобалізації - політичні, економічні, виробничо-технічні, інформаційні, науково-технологічні, соціологічні, екологічні. Плюси і мінуси глобалізації. Взаємозв'язок питань глобалізації і пов'язаних з нею глобальних викликів. Еволюція ціннісних засад. Асиметричність чинників глобалізації та глобальних викликів.

Тема 8. Глобалізація і альтернативні рухи. Альтернативні соціальні рухи і концепції як реакції на кардинальні проблеми людського існування. Екологічна і антивоєнна проблематика нових соціальних рухів. Римський клуб і альтернативні моделі. Рух антиглобалістів, його витоки, зміст, перспективи. Глобалізація і майбутнє цивілізації. Поняття «криза цивілізації». Шляхи подолання кризи цивілізації. Ідея глобального управління, необхідність створення глобального управління. Асинхронія сучасного світу як одна з головних проблем управління людством. Співіснування культур, що знаходяться на різних ступенях розвитку. Врахування відмінностей в традиціях і менталітетах. Формування нового світового порядку. Майбутнє людства і шляхи вирішення глобальних проблем.

Тема 9. Прогностика як галузь знань. Глобалістика і прогностика. Футурологія як філософія майбутнього. Прогностика і футурологія. Розвиток прогностики в Україні. Глобальне прогнозування. Соціальні, екологічні, економічні, політичні, науково-технічні прогнози. Термінологія прогностики. Пошукове і нормативне прогнозування. Парадокси прогностики. Горизонти прогнозування. Методи прогнозування, їхня класифікація. Методи експертних оцінок, екстраполяції і моделювання. Метод історичних аналогій. Сценарний метод. Метод «дерева цілей». Морфологічний аналіз. Типова методика побудови комплексного прогнозу. Проблема якості прогнозів. Алярмістські та апокаліптичні прогнози-попередження. «Ефект Едіпа» як модель саморуйнування і самореалізації прогнозів. Глобальне прогнозування як необхідна передумова управління спрямованим розвитком.

Тема 10. Глобальні моделі сучасного світу. Походження та характеристики систем глобального моделювання. Методологічні принципи системного аналізу та системного моделювання глобальних процесів. Моделі архітектури світової спільноти та сценарії еволюції сучасності. Перші спроби наукового прогнозування та побудова глобальних моделей світу. Моделі постіндустріального суспільства «загального добробуту» Д. Белла. «Футурологічний проект» суспільства «соціальної рівності» і «зростаючого дозвілля» Г. Кана та А. Вінера. Основні моделі і проекти глобального розвитку.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма (заочна форма)			
	усього	у тому числі		
л		п.	с.р.	
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні виміри глобальних проблем сучасності				
Тема 1. Глобальні проблеми сучасного суспільства як філософська дисципліна	14 (20)	2 (2)	2 (0)	10 (18)
Тема 2. Глобальні проблеми як феномен і об'єкт міждисциплінарних досліджень сучасної науки	21 (20)	4 (0)	2 (0)	15(20)
Тема 3. Глобалізація як основна тенденція суспільного розвитку	23 (22)	4 (0)	4 (2)	15(20)
Тема 4. Глобалістика як міждисциплінарний напрямок наукових досліджень	23 (22)	4 (0)	4 (2)	15(20)
Тема 5. Глобалістика як система наукового знання	31 (22)	6 (2)	5 (0)	20 (20)
Разом за змістовим модулем 1	112 (106)	20 (4)	17 (4)	75 (98)
Змістовний модуль 2. Головні напрямки та підходи до дослідження глобальних світових проблем				
Тема 6. Методологічні засади глобалістики	20 (20)	2 (2)	4 (0)	14 (18)
Тема 7. Глобалізація як ключова проблема майбутнього світового розвитку	18 (18)	2 (0)	2(0)	14 (18)
Тема 8. Глобалізація і альтернативні рухи	18 (22)	2 (0)	2 (2)	14 (20)
Тема 9. Прогностика як галузь знань	18 (24)	4 (2)	2 (2)	14 (20)
Тема 10. Глобальні моделі сучасного світу	22 (20)	2 (0)	5(0)	15 (20)
Разом за змістовим модулем 2	98 (104)	12 (4)	15 (4)	71(96)
Усього годин	210	32 (8)	32 (8)	146 (194)

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин для заочної форми	Кількість годин для денної форми
1	2	3	4
1	Основна проблематика, структура та задачі курсу	-	2
2	Становлення і розвиток глобалістики як науки: її предмет, понятійний апарат, коло проблем	-	2
3	Філософсько-методологічні засади глобалістики	2	4
4	Глобалізація як історичний процес. Глобалістські утопії та антиутопії	2	4
5	Політичні аспекти глобальних проблем сучасного суспільства	-	4/1
6	Парадокси глобальної безпеки	-	4
7	Інформаційне суспільство як новий тип суспільства. Проблема людини у віртуальній реальності.	2	2
8	Суспільство як об'єкт дослідження філософії історії.	1	2
9	Комунікація та спілкування. Конфлікт як об'єкт філософського аналізу	1	2
10	Проблема соціокультурної ідентичності українського суспільства в умовах глобалізації	-	4/1
Разом		8	32

Примітка: 3/1 – один час відведено на модульну контрольну роботу.

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин для заочної форми	Кількість годин для денної форми
1	2	3	4
1	Тема 1. Значення для науки і практики філософського осмислення глобальних проблем сучасності.	18	10
2	Тема 2. Основні підходи до класифікації глобальних проблем. Топографія особистості: гра, почуття, життя, віра, надія, любов, тривога, щастя, свобода – сучасний контекст читання феноменів. Культура як основа соціальної комунікації. Культура та цивілізація – єдність та протистояння сенсів.	20	15
3	Тема 3. Глобальні проблеми сучасності. та головні суспільно-політичні процеси. Суспільні ідеали і прогрес. Майбутнє людства як предмет дослідження та прогнозування.	20	15
4	Тема 4. Неоднорідність ідейно теоретичних і методологічних основ глобальних досліджень. Організації та центри глобальних досліджень.	20	15
5	Тема 5. Місце суспільних наук в дослідженні глобальних процесів. Парадокси глобальної безпеки. Основні суперечності глобальної безпеки: «глобальність» – «регіональність»; «свобода» – «необхідність»; «стабільність» – «змінність».	20	20
6	Тема 6. Учення про ноосферу (В. І. Вернадський), екологію розуму (Г. Бейтсон), синергетичну модель самоорганізації природи і	18	14

	суспільства (І. Пригожин), коеволюцію (М. М. Мойсєєв) як методологічна база розв'язання глобальних проблем.		
7	Тема 7. Взаємозв'язок питань глобалізації і пов'язаних з нею глобальних викликів. Еволюція ціннісних засад. Асиметричність чинників глобалізації та глобальних викликів	18	14
8	Тема 8. Цивілізаційний вибір України. Культура, людина, її духовний світ в умовах науково-технічного прогресу. Система «людина – наука – технологія – суспільство»	20	14

Теми для індивідуальної роботи:

1. Філософська думка України про глобальні проблеми сучасності.
2. Україна між Сходом і Заходом.
3. Цивілізаційний вибір України.
4. Уроки Чорнобиля: екологічні, демографічні, моральні, політичні наслідки.
5. Внесок українських учених у глобалістику.
6. Глобалізація економічних проблем України.
7. Трансформація системи освіти у світі вимог глобалістики.
8. Сучасна глобалістика і проблеми інформатизації інтелектуального простору України.
9. Глобалістські та антиглобалістські тенденції у світі і в Україні.
10. Проблема забезпечення прав людини і розбудови правової держави з погляду глобалістики.
11. В. І. Вернадський про ноосферогенез.
12. Майбутнє екуменізму в Україні.
13. Інтеграційні і дезінтеграційні процеси у світі та в Україні.
14. Парадокси національної і міжнародної безпеки.
15. Міжнародний тероризм як глобальна проблема і національні інтереси України.
16. Глобалізація і безпека розвитку України.
17. Глобалізація і проблеми трансформації інформаційного простору України.
18. Україна в системі глобальних економічних трансформацій.
19. Глобалізація та її соціальні наслідки в Україні.
20. Наука в Україні як фактор глобалізації.
21. Проблеми глобалізації в програмних документах політичних партій України.
22. Науково-технічний прогрес як фактор глобалізації в Україні.
23. Економіка України в системі глобальних трансформацій.
24. Майбутнє етноконфесіональних проблем в Україні з погляду глобалістики.
25. Геополітичний статус України в сучасному світі.
26. Ідеї В. І. Вернадського в освітньому просторі України.
27. Концепція Всесіру О. В. Сухово-Кобиліна.
28. Учення антропокосмізму Н. Г. Холодного.
29. С. М. Булгаков про софійність господарювання.
30. С. Подолинський як предтеча української глобалістики.

8. Методи навчання

Для засвоєння навчального матеріалу необхідні такі види занять, як лекції, семінарські заняття та самостійні заняття у формі підготовки до семінарських занять, ознайомлення та аналіз першоджерел за темами, написання реферату. На лекціях здобувачів освіти

ознайомлюються переважно з теоретичною частиною матеріалу, що закріплюється та поглиблюється на практичних і самостійних заняттях. На практичних заняттях здобувачі освіти оволодівають навичками та прийомами ведення світоглядного діалогу, порівняльного аналізу форм виявлення філософії історії, визначення та відстоювання особистої позиції у відношенні до предмета курсу. Під час самостійних занять у здобувачів освіти виробляється вміння використовувати теоретичний матеріал як методологічну основу аналізу конкретно- історичних зрізів індивідуального та суспільного життя, користуватися навчальною літературою, енциклопедіями, ознайомлюються із першоджерелами, підготовка різноманітних форм наукової роботи (реферативне повідомлення, есеї, тези доповіді, статті).

9. Методи контролю

Контроль успішності здобувачів освіти припускає використання поточного контролю за якістю засвоєння основного матеріалу курсу у формі усного та письмового опитування під час практичних занять, модульного тестування. Самостійні заняття студентів можуть контролюватися через перевірку, оцінку й аналіз виконання домашніх завдань, наданих викладачем відповідно до робочої програми. Як форма контролю може також використовуватися підготовка тематичних наукових робіт (реферативне повідомлення, есеї, тези доповіді, статті) з наступною оцінкою їхньої якості.

Форми та способи проведення поточного та підсумкового контролю:

- опитування з місця (усно, письмово);
- самостійна робота студентів (усно та письмово);
- персональні завдання (наукова робота);
- модульний контроль (8-й, 16-й тижні);
- іспит (усна відповідь на запитання до іспиту).

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Наукова робота	Сума	Іспит *
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2								
T1	T2	T3	T4	T5	MT 1	T6	T7	T8	T9	T10	MT 2			
5	5	5	5	5	15	5	5	5	5	5	15	20	100	100

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

Примітка:* Іспит проводиться у випадку відмови від балів поточного тестування та допуску до нього.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
1-59	FX	незадовільно	не зараховано

11. Методичне забезпечення

1. Філософія: навчальний посібник / О. П. Проценко, Н. Л. Більчук, Л.А. Васильєва, О. І. Гаплевська, С. Є. Чмихун – Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2021. – 90 с.
2. Філософія в тестах [Текст]: навч. посіб. /В.О. Чернієнко, Н. Л. Більчук, С. І. Широка, О. І. Гаплевська. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіа. ін-т», 2018. –220 с.
3. Чернієнко, В. О. Філософія ідентичності соціального суб'єкта [Текст]: навч. посіб. до самост. роботи. / В. О. Чернієнко. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2014. – 112 с.

12. Рекомендована література

Базова:

1. Бойченко І.В. Філософія історії: підручник. [Електронний ресурс] / І.В. Бойченко. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/630-flosofya-stor-boychenko-v.html>
2. Бебик В. М., Шергін С. О., Дегтярьова Я. О. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика: Навч. посіб. – К.: Університет Україна, 2006. – 208 с.
3. Буряк П.Ю., Гупало О.Г. Європейська інтеграція та глобальні проблеми сучасності: Навч. посібник. К.: 2012. – 336 с.
4. Гантінгтон С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ. – Львів, 2006. – 474 с.
5. Глобальні проблеми світу. Атлас. – К.: ДНВП “Картографія”, 2019. – 144 с.

Допоміжна:

1. Забужко, Оксана. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. К.: Видавничий дім «КОМОРА», 2020. 192 с.
2. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства [Текст] / М. Кастельс: Пер. з англ.. — К. : Ваклер, 2007. — 304 с.
3. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії [Текст] / Р.Дж. Колінгвуд. – К.: Основи. 1996. – 549 с.
4. Моїсєєва Н.І., Романова С.С. Філософія історії в контексті лінгвістичної (нарративної) філософської традиції.//Гуманітарний часопис: збірник наукових праць. – Харків : ХАІ. – 2018. – №2. – С.5-13.
5. Ніцше Ф. Ранкова зоря. Думки про моральні пересуди; [переклад В.Кебуладзе]. - К.: Темпора, 2021. – 800с.
6. НіцшеФ. Шопенгауер як вихователь. Сутінки ідолів; [переклад В.Кебуладзе]. – Харків: Фоліо, 2020. – 187 с.
7. Северино Емануеле. Сутність нігілізму. – К.: Темпора, 2020. – 688 с
8. Сепетій Д. Відкрите суспільство: етика та раціональність. – К.: Смолоскип, 2007. – 358 с.
9. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги [Текст] / К. Поппер. – К.: Основи.
10. Філософія в сучасному світі : матеріали 11 Міжнародної науково-практичної конференції 19-21 листопада 2021р. – Харків : Друкарня Мадрид, 2021. – С.126 -128.
11. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії [Текст] / А. Дж. Тойнбі. – К. 1995. – Т. 1,2

12. Тоффлер Е.. Третя хвиля [Текст] /Е. Тоффлер: з англ. пер. А. Євса. – К.: Вид. дім "Всесвіт", 2000. – 480 с.
13. Хамітов Н.В, Крилова С.А. Гідна самореалізація людини в контексті цивілізаційного розвитку України: питання методології //Проблеми саморозвитку особистостів сучасному суспільстві: Матеріали 11 Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 березня 2021 р. /НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Друкарня Мадрид, 2021.– С.4-7.
14. Фюрст М., Тринкс Ю., Філософія / Пер. Кебуладзе В. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2019, - 536 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського
2. <https://www.filosof.com.ua/>– Публікації ін-ту філософії ім.Г.С.Сковороди НАН України
3. <https://library.khai.edu/>– Науково-техн. бібліотека ХАІ ім. М.Є.Жуковського
4. <https://westudents.com.ua/predmet/34-f%D1%96losof%D1%96ya.html> – Бібліотека українських підручників